

Tendencija razvoja oklopnih i mehanizovanih jedinica i protivoklopna borba

Vojno delo je u proteklom periodu dosta prostora posvetilo razvoju oklopnomehanizovanih jedinica (OMJ) u svetu i kod nas, polazeći pre svega od kriterija aktuelnosti. Sa druge strane, pada u oči naglašena preokupacija časopisa problemima protivoklopne borbe (POB), koji su direktno uslovljeni razvojem OMJ.

Kada se ima u vidu nivo razvoja savremenih OMJ u svetu i njihovo mesto i uloga u združenom boju i operaciji kao i u oružanoj borbi na kopnu uopšte, onda je takvo opredeljenje Redakcije opravdano, utoliko više što je na takvu orijentaciju usmerava i naša doktrina ONOR-a u kojoj dominira stav da *masovnoj* upotrebi OMJ potencijalnog agresora treba suprotstaviti takve snage POB čije će se angažovanje takođe zasnivati na *principu masovnosti*.

Međutim, ovom prilikom vredna je pažnje i činjenica da je u *Vojnom delu* bilo relativno malo publikovanih radova koji razvoj, upotrebu i dejstvo OMJ razmatraju u korelaciji sa razvojem, upotrebom i dejstvom snaga i sredstava u POB, i obrnuto, tj. u njihovom međusobnom uticaju što im daje obeležje jednostavnog pristupa savremenim problemima oružane borbe. Naročito, malo, da ne kažem, nedopustivo malo, bilo je borbe mišljenja iz ove oblasti na stranicama časopisa. Nije reč samo o polemičkim člancima. Njih je povremeno i bilo, već o organizovanim raspravama o određenoj temi u formi »tribine«, »okruglog stola«, »panel diskusije« i sl, koje bi Redakcija časopisa mogla više praktikovati u budućnosti.

U ovoj diskusiji, zbog raspoloživog vremena, ne mogu izneti sva bitna obeležja preko kojih se ispoljavaju tendencije razvoja OMJ danas u svetu niti sve bitne aspekte našeg sagledavanja problematike POB na našem ratištu, već samo neka obeležja i neke aspekte iz tog domena, uz uvažavanje principa da se o trendovima razvoja u budućnosti ne može valjano govoriti ako se ne vide i koreni tih trendova, koji dosta duboko zadiru u prošlost, makar i kroz minimalni osvrt.

1. — Osvrt na prethodne i neka obeležja sadašnje etape razvoja OMJ

Oklopno-mehanizovane jedinice nalaze se u sedmoj deceniji postojanja, za koje vreme su prošle nekoliko etapa razvoja. *Prva etapa* pripada prvom svetskom ratu i posleratnom periodu do španskog građanskog rata 1937. godine. U toj etapi OMJ nisu uspele izići iz taktičkih okvira. Bile su relativno malobrojne i na niskom tehničkom nivou. Sačinjavale su ih isključivo tenkovi, pretežno laki, i nešto oklopnih automobila. Nije postojala validna naučna teorija o njihovoj upotrebi u borbi.

U *drugoj etapi*, od španskog građanskog rata do korejskog rata 1951. godine, centralno mesto zauzima drugi svetski rat. U toj etapi OMJ su izišle iz taktičkih okvira i postale operativni činilac sa širokom lepezom po nameni raznovrsnih oklopnih borbenih vozila (tenkova — lakih, srednjih i teških — samohodnih art. oruđa, oklopnih automobila i oklopnih transporter). Ratna praksa je afirmisala dva do tada već teorijski i delom praktično spoznana metoda upotrebe i dejstva. To je metod neposredne podrške pešadije (NPP) primenjen za proboj jako utvrđene odbrane i metod samostalnih dejstava primenjen za eksploziju uspeha nakon proboja taktičke dubine («Pokretne grupe»), samostalni napad na plitku i fortifikacijski slabo uređenu odbranu i operativni prodori u obliku klinova i spajanje tih klinova u obliku klešta kao i drugi oblici ispoljavanja manevarskih dejstava uz snažnu podršku avijacije. U suštini, u ovoj etapi ostvarena je sprega između tenkova i avijacije kao nosilaca manevra i udara.

Treća etapa obuhvata period od završetka korejskog rata 1953. godine do zaključno sa četvrtim arapsko-izraelskim ratom 1973. godine. To je etapa masovnog razvoja OMJ, uslovljena nuklearnim faktorom. U uslovima predominantne vizije nuklearnih udara na bojištu, vojištu i ratištu, svi optimalni rezultati do kojih se moglo doći na osnovu nuklearnih proba ukazivali su na probu masovne oklopne zaštite u KoV. Supersile i oko njih grupisane zemlje u vojne blokove (NATO i VU), zavisno od svojih ekonomskih mogućnosti, podigle su OMJ na strategijski nivo i neke od njih stavile pod oklopnu zaštitu, na gusenice i točkove, celokupne snage KoV. Kriterij oklopne zaštite i pokretljivosti oklopnih borbenih i neborbenih vozila, prevazišao je okvire OMJ i postao atribut i drugih rodova (artiljerijsko-raketne snage, PVO, inženjerija, veza) i niza službi: sanitetska, tehnička, saobraćajna, intendantska i dr.

Koncept nuklearnog rata favorizovao je tenk kao najefikasnije sredstvo za eksploataciju efekata nuklearnih udara, od taktičkih preko operativnih do stratejskih razmera.

Sa stanovišta upotrebe borbenih sredstava nastala je nova sprema, koja se izražava kroz formulu: Raketa-Tenk-Avion (R-T-A). Fizionomija oružane borbe u toj sprezi na svim nivoima modelira se prema snazi nuklearnog udara izraženog u kilotonama i megatonama. Tada se rađaju i ekstremne teorije »tenkizma« koje preporučuju samostalnu upotrebu i dejstvo tenkova bez neposrednog sadejstva sa pešadijom, artiljerijom, inžinjerijom i drugim rodovima i vidovima osim nuklearne podrške. U takvim uslovima broj tenkova u KoV zemalja VU i NATO raste do razmera koje se graniče sa maksimalnom granicom zasićenosti, što još ne znači da je to i optimalno rešenje.

Valja napomenuti da takav razvoj OMJ u svetu nije ostao bez uticaja i na naše OMJ, koje takođe prolaze kroz ubrzan kvantitativni i kvalitativni porast, ali bez ekstremnih teorija o »tenkizmu« i bez pretenzija da naše OMJ po svom obimu, mestu i ulozi u oružanim snagama postanu stratejska podloga u doktrini ONOR-a, čime se ne umanjuju njihove operativne i taktičke mogućnosti, uloga i značaj u združenom boju i operaciji, pre svega u zahvatu fronta.

Razvoj OMJ u svetu kao sredstva napada, imao je za posledicu razvoj protivoklopnih raketa (POR) kao kvalitativno novog sredstva odbrane, koje je unelo novu dimenziju u fizionomiju združenog boja. Protivoklopne rakete su se u četvrtom arapsko-izraelskom ratu afirmisale kao snažno sredstvo POB, zauzevši u strukturi gubitaka drugo mesto u odnosu na ta sredstva u drugom svetskom ratu, uz realnu pretenziju da za relativno kratko vreme izbiju na prvo mesto.

Četvrta etapa obuhvata sadašnji period, koji u grubljoj podeli datira od četvrtog arapsko-izraelskog rata i, koliko se sada mogu sagledati tokovi vojne misli, tehničkog i tehnološkog razvoja, trajaće verovatno oko 15—20 godina kao što su približno trajale i prethodne etape, uz tendenciju smanjenja vremenskog roka. Na savremene tokove razvoja OMJ utiču, pored ostalog, dva bitna faktora koji zaslužuju posebnu pažnju.

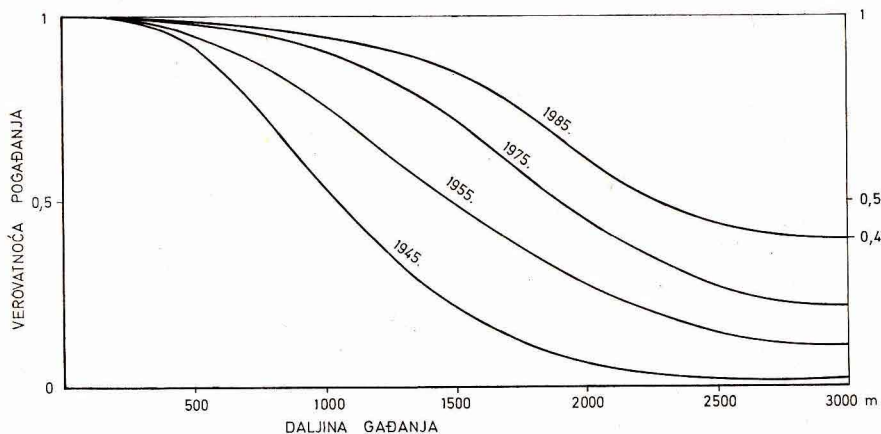
Prvo, nuklearno oružje u viziji rata potisnuto je u drugi plan, ali i dalje kao damoklov mač visi nad glavom čovečanstva. Obim, kvalitet, masovnost i ravnoteža nuklearnih potencijala supersila i vojnih faktora sa jedne strane i saznanja da je nuklearni prag nesiguran kriterij za ograničenu upotrebu nuklearnih borbenih sredstava aktuelizirali su i potencirali ulogu i značaj klasičnog oružja u

izvođenju operacija. Time nije zaustavljena trka u nuklearnom naoružanju koja je u sadašnjoj etapi u žiži nadmetanja ubacila neutronska borbená sredstva.

Drugo, razvila su se u kvalitativno nova sredstva POB izražena u jednoj širokoj gami POR, počevši od onih »portabl« koje nosi borac — pešak, preko onih na vozilima do protivoklopnih raketa na helikopterima. Zatim, tu su projektili za samonavođenje koji se lansiraju iz aviona ili iz rakete nosača koja poseduje više nezavisno usmerenih »bojevih glava« (POR) kao i POM lansirnog tipa.

Takav arsenal klasičnog, ali kvalitativno novog protivoklopnog oružja, zasniva se na formuli: (1 — 1 — 1) tj. jedno oružje — jedan ispaljeni projektil — jedan uništeni tenk (OT). Ova formula proizišla je, u osnovi, iz mogućnosti koju pružaju oružja preciznog dejstva i iz efekta vatre na cilju. Protivoklopne rakete treće i tenkovi četvrte generacije predstavljaju upravo onu grupu oružja preciznog dejstva u KoV koja bitno utiču na fizionomiju savremenog združenog boja.

U odnosu na drugi svetski rat, daljina gađanja i verovatnoća pogađanja cilja iz tenkovskog topa neposrednim nišanjenjem danju porasla je za 2—3 puta (Sl. 1). Cilj (tenk) koji se mogao pogoditi na kraju drugog svetskog rata na daljini od 1.200 m sa stepenom verovatnoće 0,3, savremeni tenkovi četvrte generacije pogađaju pod istim uslovima i sa istom verovatnoćom na 3.000 metara. Kada posmatramo napad i odbranu kao vid dejstva i tenkove u združenom boju u tim vidovima borbenih dejstava, onda iz grafikona (Sl. 1) za-

Sl. 1

pažamo da je srednja daljina gađanja, a to znači i zona najgušće vatre i distance duela vatrom koji ima preloman značaj u borbi, pomerena sa 500 na 1.500 metara. Ovoj činjenici treba dodati još jednu — savremeni tenkovi su jedino oružje KoV koje može precizno da pogađa pojedinačne ciljeve iz pokreta na daljinama do 1.500 metara.

S druge strane, POR imaju znatno veću tačnost pogađanja nego tenkovi na daljinama 1.500 — 3.000 metara. U uslovima kada su tenkovi nosioci napada a POR osnova odbrane, borba među njima počinje već sa distance od 3.000 metara. Takav odnos u pogledu distance ispoljio se već u četvrtom arapsko-izraelskom ratu i danas bitno utiče na ponašanje tenkova na bojištu, odnosno na metode izvođenja napada oklopnomehanizovanih jedinica.

U eri predominantne uloge nuklearnog oružja, napadu OMJ prethodili su nuklearni udari koji su neutralisali grupni cilj (vod, četa, bataljon) i stvarali breše u braniočevom rasporedu. U takvim uslovima bilo je irelevantno pre napada OMJ otkrivati raspored pojedinačnih protivoklopnih oruđa branioca.

Danas to pitanje ponovo postaje aktuelno za OMJ i ističe se u prvi plan poznato iskustvo iz drugog svetskog rata da treba otkriti raspored oko 80% pojedinačnih POR, tenkova, oklopnih transportera i protivoklopnih topova na prvom položaju branioca i neutralisati ih artiljerijsko-raketnom vatrom i vatrom avijacije pre početka napada. Kada se ima u vidu zasićenost savremene odbrane POR i drugim vrstama protivoklopnog oruđa i snaga artiljerijsko-raketne i aviopodrške napadača, pre svega zrnima i projektilima napunjenih aerosolom, kojima se krči put OMJ u napadu, tada na pravcima proboja de facto imamo »progorevanje« odbrambenog sistema branioca. Time se praktično gubi granica između stepena neutralisanja žive sile i borbenih sredstava branioca upotrebom nuklearnih b/s male snage i klasičnih ubojnih sredstava. Međutim, za razliku od nuklearne podrške napada, oklopnomehanizovanim jedinicama ostaju otvoreni problemi dužine trajanja artiljerijsko-raketne pripreme, neutralisanja ciljeva za vreme podrške, dotur i utrošak velikih količina municije, itd.

Imajući u vidu ove i neke druge činioce koji determinišu fizionomiju i procese savremenog združenog boja, za OMJ sve više dobija na značaju osposobljavanje tenkova i oklopnih transportera za borbu neposrednim nišanjem na cilj s mesta i u pokretu na što većoj daljini. Time stupa na scenu i aktuelizira se sprega tenkova i oklopnih transportera. Kao ideja ova sprega nije nova. Nastala je još u

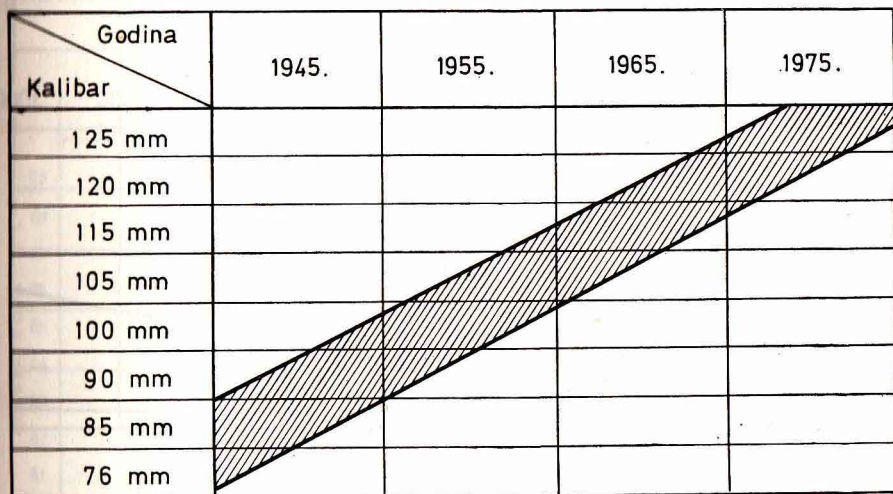
drugom svetskom ratu, ali sa transporterima koji su imali primarno transportnu a sekundarno borbenu funkciju.

U periodu kada je sprega atom — oklop postala predominatna, težilo se da oklopni transporteri prime što više ljudi pod oklopnu zaštitu. Time je njihova transportna funkcija bila još više naglašena, a teret borbe nosili su tenkovi. Međutim, danas je uopšte usvojeno gledište u svetu da oklopni transporteri imaju funkciju borbenog vozila pešadije. Na taj način postala je važnija njihova borbena a ne transportna funkcija a time smo, pored tenka, dobili još jedno borbeno vozilo kao sredstvo napada u združenom boju. Kod tenka je glavno oružje top, a kod transportera raketa približno istog kalibra.¹ Time je u pogledu dopunjavanja vatre s mesta i iz pokreta iz tenkovskih topova i POR sa oklopnog transportera takođe ostvarena čvrsta sprega.

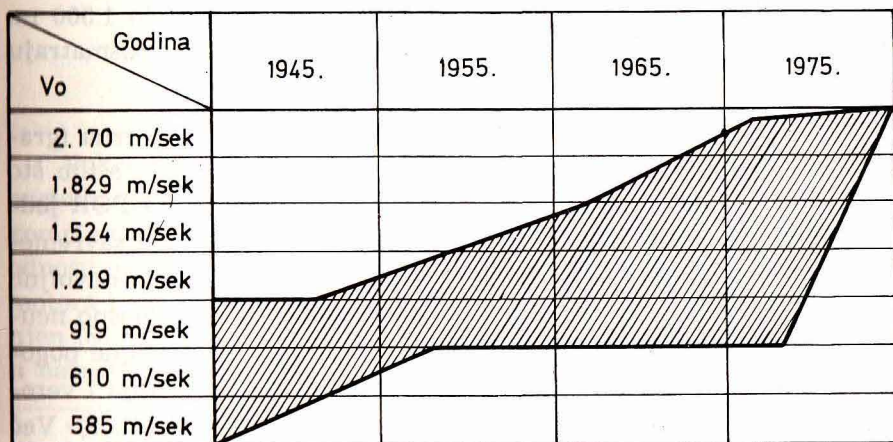
Do sada je u našoj vojnoj teoriji dominiralo shvatanje da su POR isključivo sredstvo odbrane, odnosno isključivo sredstvo protivoklopne borbe. Radi toga ova oružja su uvek razmatrana u suprotnoj relaciji sa tenkovima i sa pozicije ko će koga pre i sa koje daljine uništiti. Uvek su isključivo konfrontirana. Nikad nisu razmatrana u saradnji — u sprezi, posebno u napadnim dejstvima. I tehnički razvoj POR u smislu njihove ugradnje na transportna vozila išao je u tom pravcu. Međutim, kada su Izraelci još u trećem arapsko-izraelskom ratu umesto artiljerijske pripreme napada na odbrambenom pravcu u vođenju svoje oklopne brigade isturali ispred borbenog poretka i grupe boraca sa prenosnim POR »Kobra« i neutralisali ceo egipatski bataljon na prvom položaju za odbranu, počelo se više razmišljati o POR kao sredstvu napada. Danas je to uopšte prihvaćena tendencija koja je oličena u sprezi tenkova i oklopnih transportera, opremljenih raketama. Ta sprega otvara kvalitativno nove mogućnosti upotrebe i dejstva oklopnomehanizovanih jedinica. Ona u nas tek treba da se teorijski afirmiše, i proveri kroz vežbe i druge oblike. Sada su na Istoku i na Zapadu (NATO i VU) u toku naučne rasprave i provere kroz vežbe upotrebe bataljona i pukova čija je pešadija u okviru brigada (divizija) opremljena borbenim vozilima. To je u suštini rasprava o sprezi tenkova i borbenih transportera za čije oživotvorenje postoje objektivne tehničke predispozicije, jer tenkovi četvrte generacije i borbena vozila pešadije tipa BMP imaju komplementarne borbene mogućnosti u pogledu vatre, pokretljivosti i oklopne zaštite.

¹ Tenk T-72 ima top kalibra 125 mm, a »Maljutka« na BMP je takođe kalibra 125 mm.

Tenkovski top ostaje i dalje glavno oružje tenka uz tendenciju daljeg porasta kalibra (Sl. 2), koji je na tenku T-72 skoro već dostigao svoj maksimum od 125 mm. Početna brzina zrna (Sl. 3) za tenkovski top takođe je znatno porasla, ali je usavršavanje municije svih vrsta i namena za tenkovski top ostalo i dalje veoma široko istraživačko polje koje nudi nove mogućnosti, naročito ako se imaju u vidu zrna sa jezgrom urana. Sistem uređaja za upravljanje vatrom pri gađanju iz tenkovskog topa s mesta i iz pokreta već sada je toliko usavršen da je tačnost pogađanja ciljeva iz tenkovskog topa s mesta na daljini 1.500 m povećana za 6 puta u odnosu na najbolje tenkove

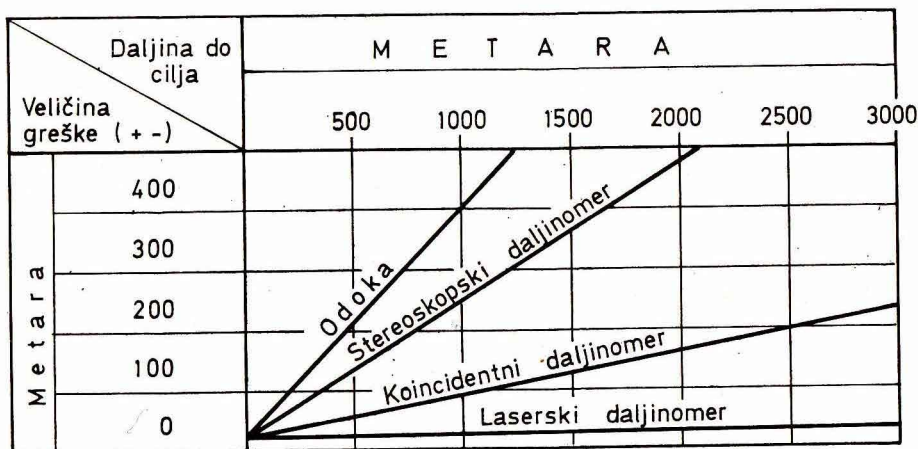

Sl. 2

Sl. 3

iz 1945. godine. Sada je tačnost pogađanja tenka iz pokreta približno ista, a kod nekih tipova i veća na 1.500 m nego što je bila pri gađanju s mesta iz tenka neposredno posle II svetskog rata. Sama tačnost merenja daljine do cilja iz tenka (Sl. 4) porasla je u razmeri 1:50 u odnosu na 1945. godinu. Tada se daljina do cilja cenila odoka i pravila greška od 15 do 20%, što na daljini od 3.000 m iznosi 450—600 m (plus ili minus), dok se sada daljina do cilja iz savremenog tenka meri laserskim daljinomerom čija greška može biti do 10 metara na 10 kilometara.

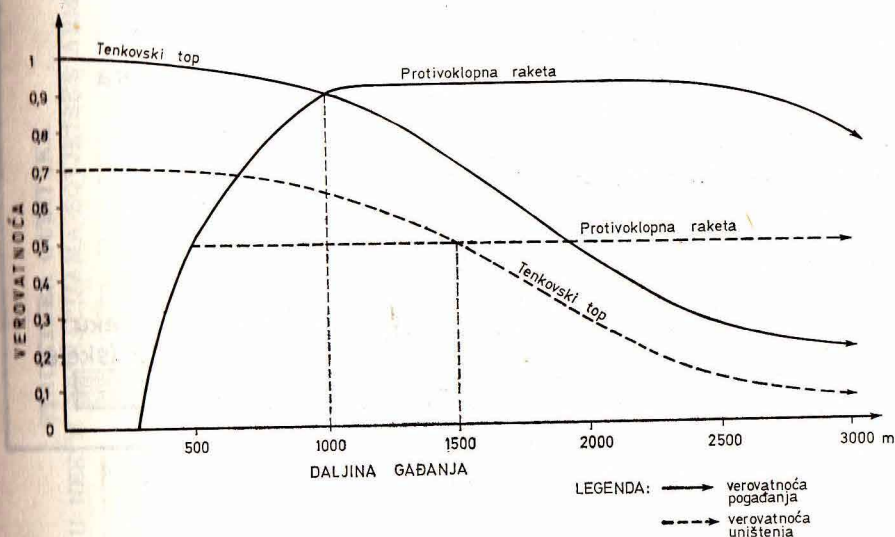
Sl. 4

Protivoklopna raketa je preciznija od tenka na daljini od 1.500 do 3.000 metara (Sl. 5), dok je tenkovski top precizniji do 1.500 m. U tome je njihova komplementarnost kada se ova oruđa posmatraju u sprezi, odnosno kada sadejstvuju vatrom u borbi.

Što se tiče efekta na cilju, on je manje-više isti i od zrna (granate) savremenog tenkovskog topa i od ubojne glave POR, s tim što tenkovski top može koristiti 4—5 vrsta zrna (projektila) a POR jednu do dve. Pri tome treba napomenuti da je ubojna snaga savremenog zrna (projektila) tenkovskog topa ili POR takva da je dovoljno ostvariti 1—2 pogotka pa da oklopni cilj bude uništen, odnosno neutralisan. Otuda i potiče težnja, odnosno zahtev, da se postigne pogodak prvim ispaljenim zrnem. Time se verovatnoća pogađanja i verovatnoća uništenja cilja približavaju zajedničkoj veličini (Sl. 5). Već četvrti arapsko-izraelski rat pokazao je da su dovoljna dva pogotka

iz tenkovskog topa 100, 105 ili 115, odnosno dve POR za uništenje tenka. Osim toga, taj rat je pokazao i to da se u odnosu na drugi svetski rat bitno menja struktura gubitaka (Pregled 1 i 2). Zbog narasle snage vatre bilo je znatno više nepovratnih gubitaka i teških oštećenja. Paralelno s tim povećan je procenat gubitaka članova posade (u II svetskom ratu iznosio je 1,2 člana posade po izgubljenom tenku, a u IV izraelsko-arapskom ratu 2,3).

S druge strane, smanjen je broj »povratnih« gubitaka u tenkovima, što je rezultat višeg nivoa savremenih tehničkih rešenja i tehnologije. Savremeni tenkovi su tehnički pouzdaniji, iako su komplikovaniji — složeniji.²

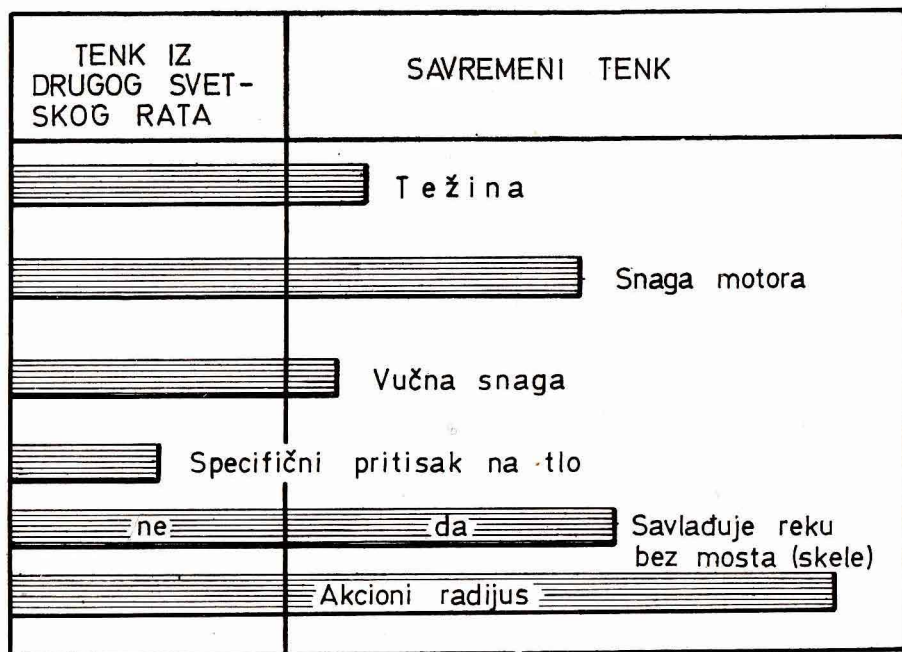
Sl. 5

Pokretljivost tenkova i oklopnih transportera je istovetna, a u pogledu sposobnosti savlađivanja vodenih prepreka ta sposobnost je komplementarna. Kod savremenih tehničkih rešenja na tenkovima u odnosu na one iz drugog svetskog rata znatno su porasli težina, snaga motora i akcioni radijus, dok je specifičan pritisak na tlo bitno smanjen (Sl. 6). Kod četvrte generacije tenkova, koji će biti dominantni u narednoj deceniji, veliki prodori se očekuju u povećanju borbene

² Savremeni tenk ima oko 25.000—30.000 delova, ali je manje podložan kvaru. Ispadanje tenkova iz borbe zbog kvara na uređajima i popravke u savremenim uslovima je znatno manje nego u II svetskom ratu.

brzine ugradnjom veoma snažnih motora i smanjenju siluete na principu promenljive veličine klirensa tenka.

Višeslojni oklop pruža nove mogućnosti zaštite od kumulativnog efekta. Ova vrsta oklopa za sada ima ograničenu primenu na prednju ploču tenka. Međutim, od oklopa ne treba očekivati apsolutnu zaštitu, jer takvu funkciju i moć nije nikad imao. Zaštitna moć ok-

Sl. 6

lopa je oduvek bila relativna. Oklop apsolutno štiti samo od masovne vatre automatskih oruđa (automata, puškomitraljeza, mitraljeza), parčadi granata, mina i avio-bombi i protivpešadijskih mina, dok relativno štiti od onih protivoklopnih oruđa koja svojim kalibrom i efikasnom daljinom gađanja ne mogu savladati oklop tenka u tački pogotka. Treba imati u vidu da oko 60% pogodaka tenk dobija sa čela, a od toga oko 60% u prednju gornju ploču koja se kod savremenih tenkova izrađuje u formi »sendvič« oklopa s efikasnim koeficijentom zaštite od mase PO oruđa sa kumulativnim zrnima (granatama, projektilima). Otuda proizilazi opravdana težnja da se oklop tenka savlada sa gornje strane, bilo zrnima iz artiljerijskog oruđa za posredno gađanje i VBR, avio-bombama kasetnog tipa, raketnih zrna, projektilima tipa »Maveric« ili POR vođenim iz helikoptera.

STRUKTURA GUBITAKA

PREMA STEPENU OSTEĆENJA U NEKIM OPERACIJAMA SOVJETSKE ARMIJE U DRUGOM SVETSKOM RATU

Opšti nepovratni i srednji dnevni gubici tenkova i samohodnih art. oruđa tenkovskih armija u nekim operacijama (u %/o)				Naziv armije	NAZIV OPERACIJE	Trajanje operacije u danima	Odnos povratnih gubitaka (u %/o)	
Opšti gubici u operaciji (u %/o)	Nepovratni gubici u operaciji (u %/o)	Srednji dnevni gubici (u %/o)					Borbeni gubici (u %/o)	Neborbeni gubici (u %/o)
		Opšti	Nepovratni					
185,0	51,4	6,4	1,8	1. TA	Belgorodsko-harkovska	29	55,5	44,5
102,4	28,8	8,5	2,4		Lavovsko-sandomirska	12	79,2	20,8
24,6	8,4	3,1	1,0		Istočnopomeranska	8	60,0	40,0
111,8	21,0	12,4	2,4	2. TA	Orlovska	9	70,3	29,7
36,0	10,0	2,3	0,6		Viskoodeska	16	70,6	29,4
56,4	19,8	3,0	1,1	3. TA	Viskoodeska	19	75,7	24,3
75,0	34,3	7,4	3,4	4. TA	Orlovska	10	94,3	5,7
56,4	15,7	4,3	1,2		Viskoodeska	13	78,0	22,0
72,0	35,9	2,9	1,4	5. TA	Istočnopruska	25	46,4	53,6
82	25	5,3	1,7			16	70	30

Napomena:

U broju opštih prosečnih dnevnih gubitaka (5,3%) nalazilo se i 0,6% koji su morali ići na generalni remont, što zajedno sa nepovratnim gubicima od 1,7% čini 2,3%, dok su ostali bili za srednji i tekući remont.

STRUKTURA GUBITAKA

PREMA STEPENU OŠTEĆENJA U OPERACIJAMA EGIPATSKE ARMIJE U ČETVRTOM ARAPSKO-IZRAELSKOM RATU

Opšti nepovratni i srednji dnevni gubici tenkova u operacijama				NAZIV OPERACIJE	Trajanje operacije u danima	Odnos povratnih gubitaka (u ‰)	
Opšti gubici u operaciji (u ‰)	Nepovratni gubici u operaciji (u ‰)	Srednji dnevni gubici (u ‰)				Borbeni gubici (u ‰)	Neborbeni gubici (u ‰)
		Opšti	Nepovratni				
54,1 ‰	41,6	6,01 ‰	4,6 ‰	Sinajska (Forsiranje Sueckog kanala i osvajanje linije »Bar-Lev«	9	85	15
82,3 ‰	52,9	11,7 ‰	7,5 ‰	Gorka jezera (Lokalizacija proboja izraelskih OMJ na zapadnu stranu Sueckog kanala)	7	80	20
68,2 ‰	52 ‰	8,5 ‰	6,5 ‰	U srednjem	8	82,5	17,5

Sve to je usmereno na tenk u borbi s njim, ali i za njegovu podršku u borbi. Otuda i neophodnost da se tenkovi posmatraju u sprezi sa drugim oružjem na bojištu, što doprinosi jačanju OMJ. Tu leži suština pravog mesta i uloge tenka u borbi kao i njegovog ponašanja na bojištu. Tenkovi više nisu »tigrovi u savani« niti »teroristi« bespomoćne pešadije na bojištu, ali nisu ni oružje za muzej koje je zbog narasle snage POB »otpevalo svoju labudovu pesmu« i sišlo s istorijske pozornice. Naprotiv, tenkovi su i dalje nezamenljivo sredstvo napada u KoV, ali ne kao samostalno sredstvo napada već isključivo uz podršku i zaštitu savremene pešadije i ostalih elemenata borbenog poretka.

Na takve zaključke upućuju i rezultati četvrtog arapsko-izraelskog rata. Iz tih i drugih saznanja o viziji združenog boja proističe i reorganizacija OMJ koja je sada u toku, naročito na Zapadu, gde se uvodi brojna formacija u tenkovske vodove, čete i bataljone, što je u nas sprovedeno već prilično davno. Osim toga, veći akcenat se daje na združivanje tenkova i oklopnih transportera, odnosno tenkovskih i pešadijskih jedinica na nivou bataljona, puka i brigade (divizije). Na taj način, bez obzira na modelitete u organizaciji i formaciji OS i posebno KoV pojedinih zemalja u svetu, veličinu KoV, mesto i ulogu OMJ, itd., taktičke oklopnomehanizovane jedinice, naročito niže, skoro su uniformne što će, verovatno, u budućnosti biti još više izraženo i kod viših taktičkih formacija, naročito mehanizovanih (motostreljačkih) divizija.

2. — O nekim našim gledanjima na protivoklopnu borbu

Polazeći od doktrine opštenarodnog odbrambenog rata sasvim je prirodno da na strategijskom, operativnom i taktičkom nivou na masovnu upotrebu oklopnih borbenih sredstava (tenkova i oklopnih transportera) agresora odgovorimo *masovnim* sredstvima POB, pre svega i po mogućnosti POR i to onih »portabl«, tj. prenosnog tipa. Bilo bi iluzorno pretendovati da naše OMJ mogu imati strategijsku ulogu nosioca borbenih dejstava KoV kao što je to slučaj s OMJ blokovskih sila. Međutim, na nivou taktike i operatike, tj. u okvirima združenog boja i operacije naše OMJ mogu se u određenoj fazi boja ili etapi operacije naći u ulozi nosioca borbenih dejstava.

Kada razmatramo POB, moramo imati na umu da naše oružane snage pretežno sačinjava pešadija. Otuda i proizilazi njena primarna uloga na stratezijskom nivou. Dejstvom pešadije jedino možemo ostvariti princip masovnosti u POB, jer je pešadija danas naoružana širokom gamom protivoklopnih oruđa, prvenstveno onim za blisku protivoklopnu borbu. U budućnosti će to biti još više izraženo. Otuda bliska POB treba u nas da bude u prvom planu. Međutim, ima shvaćanja da je artiljerija nosilac POB u nas. To je recidiv iz drugog svetskog rata, kada je pešadija bila nemoćna u borbi sa tenkovima i kada su OMJ bile srazmerno malobrojne, pa je s obzirom na raspoloživa sredstva bilo i prirodno da glavni nosilac POB bude protivoklopna artiljerija.

No, situacija se danas bitno promenila. Pešadija nije više goloruka i bespomoćna u borbi s tenkovima. Ona, pored ručnih protivoklopnih oruđa, ima protivoklopne topove i rakete. Glavni sadržaj oružane borbe svih rodova KoV danas je POB, jer na bojištu gotovo i da nema drugih ciljeva sem oklopnih. Radi toga je neophodno i u našim gledanjima uneti neke izmene. Pre svega, treba preispitati, pa i revidirati, stav da okosnicu POB čine manje-više pasivni objekti kao što su protivoklopna uporišta, protivoklopne linije i protivoklopnii rejoni, jer nam je time težište POB orijentisano na iščekivanje, na pasivnost i statičnost. Mi se, znači, unapred opredeljujemo da čekamo u odbrani da nas neprijateljske OMJ napadnu, pa da se tek onda branimo, a istovremeno znamo da napadu OMJ prethodi uraganska artiljerijsko-raketna i avio-priprema i podrška napada, kojom svaki takav statički protivoklopni rejon, linija ili uporište može biti neutralisan i uništen.

Umesto da u teoriji i u praksi više razvijamo zasedu u borbenom i operativnom poretku, i to zasedu s aktivnom funkcijom i svim drugim atributima koji iz toga proizilaze, sa snagama počevši od malih udarnih združenih grupa do formacijskih jedinica ranga puka ili brigade, u prvi plan smo istakli protivoklopne rejone i protivoklopna uporišta.

Zasedu u borbenom i operativnom poretku, takođe, nisu nova pojava. Pogledajmo samo kako su Sovjeti pod Moskvom 1941. godine, primenom udarnih grupa za POB (tenkovskih, artiljerijskih i mešovitih) koje su dejstvovale iz zasede, lomili napadnu moć nemačkih oklopnih jedinica. U principu isti postupak, ali sa modernijim sredstvima POB primenili su Izraelci na Sinaju protiv egipatskih OMJ. U našem NOR 1941—1945. dejstva iz zaseda su takođe davala izvanredne rezultate. U posleratnoj teoriji i praksi primena zaseda

ostala nam je uglavnom u domenima izviđanja, marša, izvlačenja iz borbe i sl. Nismo dovoljno razradili sistem aktivne odbrane zasnovane na POB u kojoj bi zasede, počevši od prednjeg kraja odbrane, pa čak i ispred, u pojasu pretpolja a zatim po dubini odbrane, bile predominantan način dejstva svih jedinica KoV, ali u združenim sastavima i u združenom boju.

Takva orijentacija podrazumeva elastičniji pristup organizaciji odbrane i u principu izdvajanje više snaga za aktivna dejstva na svim nivoima. Sprovođenje takvog gledišta u praksi pruža znatno širu osnovu za pristup POB kojom se prevazilazi kod nas dosta uvreženo shvatanje da je POB *sistem*, sličan sistemu POV, odnosno sistem pasivnog čekanja i sistem sačinjen od pasivnih elemenata, pre svega artiljerijskih i raketnih jedinica, koje odbijaju napad OMJ. Takvim pristupom mi trasiramo put, barem kako ga ja vidim, prevazilaženju dosta naglašene *statičnosti* u metodama organizovanja i vođenja odbrambenih dejstava, odnosno odbrane kao vida dejstva nasuprot napada.

Drugim rečima, odbrana mora biti sa više pokretnih i aktivnih, a manje statičnih i pasivnih elemenata, jer se i savremeni napad izvodi brže, prodornije i dinamičnije nego u drugom svetskom ratu. To ne znači da nam nisu potrebna protivoklopna uporišta, linije i rejoni, fortifikacijsko uređeni položaji i zaprečavanje. Naprotiv, sve je to nužno, ali to nije sve i, što je najvažnije, ne bi trebalo da bude osnovno. Savremena odbrana mora obezbediti što veći stepen zaklanjanja žive sile i borbenih sredstava od izviđanja iz vazduha i sa zemlje i od vatrene dejstva. Međutim, to ne znači da položaji za zaklanjanje treba da su na istom mestu gde i položaji za borbu za sve jedinice raspoređene u odbrani po dubini, jer položaji povoljni za zaklanjanje najčešće nisu pogodni za borbu. Ako bismo usvojili ovaj princip, morali bismo imati više lažnih položaja i za borbu i za zaklanjanje i, po pravilu, više alternativa za angažovanje snaga po dubini radi njihovog manevra iz položaja za zaklanjanje na položaje za borbu.